

Oikeushallinto-osasto

LAUSUNTO

11.3.2016

OM 8/41/2015

Lainvalmisteluosasto
oikeusministerio@om.fi

Lausuntopyyntönne 11.1.2016

ARVIOMUISTIO: OIKEUSPROSESSIEN KEVENTÄMINEN

Oikeusministeriön lainvalmisteluosastolla on laadittu arviomuistio, jossa on pyritty kehittämään edelleen oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan sisältyviä ehdotuksia, arvioimaan mahdollisia jatkotoimia rikos- ja riitaprosessien kannalta sekä etsimään muita mahdollisia kehittämiskohteita. Tarkastelluilla toimenpiteillä on myös tarkoitus osaltaan sopeuttaa tuomioistuinten talous jo tehdyistä säästöpäätöksistä johtuvaan tiukkenevaan menokehkeyseen.

Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto esittää arviomuistion johdosta pyydettyä lausuntonaan seuraavaa.

Kokoonpanojen keventäminen yleisissä tuomioistuimissa

Yleistä. Tuomioistuinten kokoonpanojen sääntelyssä on pidettävä lähtökohtana sitä, että päätösvaltaisen kokoonpanon tulee olla perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kohdan edellyttämän oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta riittävä. Toisaalta oikeusturvan yhtenä osatekijänä on, että tuomioistuimet ratkaisevat asiat joutuisasti. Keventämällä tuomioistuinten kokoonpanoja ratkaistujen asioiden määrä henkilötyövuotta kohden kasvaa.

Lautamiehet. Oikeusturva on perus- ja ihmisoikeus. Siihen käytettävissä olevat voimavarat on kuitenkin syytä kohdentaa mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Oikeudenhoidon uudistamisohjelman ehdotuksen (nro 24) mukaan lautamiesjärjestelmästä olisi pidemmällä aikavälillä syytä luopua kokonaan. Kysymys lautamiesjärjestelmän säilyttä-

misestä tai siitä luopumisesta on kuitenkin pitkälti poliittinen ratkaisu ja arvovalinta.

Lautamiesjärjestelmästä luopumisen säästövaikutukseksi on muistiossa arvioitu noin 2 miljoonaa euroa vuodessa. Lautamiespalkkiot ja kulukorvaukset olivat noin 2 milj. euroa vuonna 2014, mutta ne alenivat 1,6 milj. euroon vuonna 2015. Lautamiesjärjestelmästä luopuminen vähentäisi hallinnollista työtä kun käräjäoikeuksissa ei tarvitsisi huolehtia lautamiesten kutsuista ja kulukorvausten koostamisesta. Työmäärä vähenisi myös Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksessa (Palkeet), joka huolehtii lautamiespalkkioiden maksamisesta. Kokonaisuutena säästövaikutus olisi näin ollen palkkioiden ja kulukorvausten yhteismäärää jonkin verran suurempi.

Vertailun vuoksi voitaneen todeta kokonaissäästön vastaavan lähes kahdenkymmenen käräjätuomarin ja kärjäsihteerin muodostaman työparin palkkakustannuksia. Kysymys on siis suunnilleen Pohjois-Savon käräjäoikeuden kokoisessa yksikössä työskentelevien käräjätuomarien ja kärjäsihteerien htv-määrästä. Ottaen huomioon tuomioistuinlaitoksen taloudelliset kehykset oikeushallinto-osasto kannattaa lautamiesjärjestelmästä luopumista.

Käräjänotaarit. Tuomioistuinten organisaatiosäädösten uudistamista koskevassa tuomioistuinlakihankkeessa valmistellussa hallituksen esityksessä (HE 7/2016 vp) ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuinharjoittelusta, johon koottaisiin kaikki tuomioistuinharjoittelua koskevat keskeiset säännökset. Käräjänotaarin toimivalta säilyisi esityksen mukaan asiallisesti voimassa olevaa vastaavana. Käräjänotaarien toimivaltaa koskevat kysymykset tulisi siten arvioida erikseen.

Hovioikeudet. Arviomuistiossa on todettu, ettei kahden tuomarin kokoonpanolle ole erityistä tarvetta. Tätä on kuitenkin perusteltu vain toteamalla, että yhden tuomarin kokoonpanon vaihtoehtona on kolmen jäsenen kokoonpano. Todettakoon, että esimerkiksi hallinto-oikeuksissa kahden tuomarin kokoonpano on käytössä.

Hovioikeudet ratkaisivat vuonna 2015 yhteensä 244 pakkokeinoasiaa, 86 yhdyskuntapalvelun muuntoa ja 129 kantelua. Mitä tulee yksittäisen asian käsittelykustannuksiin, hovioikeuksien taloudellisuusluku vuonna 2015 oli 1 530 euroa eli yksi tavanomainen vaativuusluokan 1 rikosasia maksoi noin 1 500 euroa. Arviomuistiossa mainitut asiar ryhmät kuuluvat tähän vaativuusluokkaan. Senkin sisällä niitä voitaneen pitää muistiossa esitetyin tavoin keskimääräistä vähemmän työläinä. Vertailun vuoksi todettakoon, että laaja, vaativuusluokan 3 riita-asia maksoi keskimäärin 12 200 euroa.

Käräjäoikeuden kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen

Ehdotus siitä, että laissa säädettäisiin syyttäjän velvollisuudesta esittää nimenomainen seuraamuskananotto, on kannatettava.

Yhden kosketuksen periaate

Mikäli myös henkilön haastaminen tapahtuisi hänen ollessaan esitutkinta-viranomaisen huostassa, menettelyllä säästettäisiin haastemiehen työstä aiheutuvat kustannukset. Tiedoksiannon toteutuminen ennen henkilön vapautumista tehostaisi erityisesti niiden asioiden käsittelyä, joissa vastaaja voidaan haastaa poissaolouhalla. Haastemiesten työaikaa sitoutuu tällä hetkellä erityisen paljon vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastamiseen.

Syytetyn läsnäolovelvollisuuden lieventäminen

Vangitun vastaajan kuljettamisesta istuntoon taikka tähän liittyvistä turvallisuusjärjestelyistä aiheutuvista kustannuksista oikeushallinto-osastolla ei ole tilastotietoa, mutta selvää on, että kuljetustarpeen vähetessä kustannukset vähenevät. Samoin on selvää, että läsnäolovelvollisuuden lieventäminen vähentäisi peruuntuneiden istuntojen lukumäärää. Käräjäoikeuksissa peruuntui 19 prosenttia rikosasioiden istunnoista vuonna 2015.

Videoyhteyden käytön laajentaminen

Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa on asetettu tavoitteeksi lisätä videoneuvottelun käyttöä tuomioistuimissa. Asiaa tarkastelleen oikeushallinto-osaston työryhmän (OM 7/31/2011) tehtävänä oli tehostaa videoneuvottelun käyttöä tuomioistuimissa, lisätä videoneuvotteluyhteistyötä poliisin, syyttäjien ja tuomioistuimien välillä sekä selvittää, onko videokuulemisen laajentamiselle lainsäädännöllisiä esteitä. Työryhmä luovutti mietintönsä (Toiminta ja hallinto 10/2013) oikeusministeriölle 30.9.2012. Mietinnöstä saatu lausuntopalaute oli pääosin positiivista. Käräjäoikeudet pitivät erityisesti vastaajan kuulemista videoneuvottelun välityksin tärkeänä.

Arviomuistiossa esitetyt kannanotot ovat pitkälti työryhmän näkemysten mukaisia. Oikeushallinto-osasto pitää ehdotuksia kannatettavina.

Arviomuistiossa esitetyn lisäksi videoneuvottelua voitaisiin hyödyntää nykyistä laajemmin riita-asioiden valmisteluistunnoissa. Lisäksi sakon muuntorangaistusta koskevat asiat voitaisiin käsitellä videoneuvottelun välityksellä tilanteissa, joissa muuntokäsittelyyn haastettu on vangittuna.

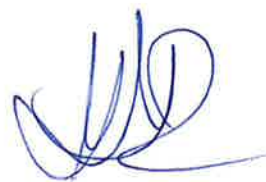
Mitä tulee arviomuistiossa esitettyyn siitä, että asianosaisen kannalta olisi parasta, että etäyhteyden välityksellä istuntoon osallistuttaessa hänellä

olisi kaksi avustajaa, todettakoon, ettei tämä jo kustannussyistä olisi perusteltua. On toki otettava huomioon yhtäältä, että avustajalla ja päämiehellä tulee olla mahdollisuus kahdenkeskisiin neuvotteluihin, ja toisaalta, että avustajan tulisi pystyä seuraamaan oikeudenkäyntiä täysipainoisesti. Kahden avustajan käyttäminen ei kuitenkaan mahdollistaisi salissa olevan avustajan ja päämiehen välistä kommunikointia yhtään paremmin.

Taloudellisten vaikutusten osalta tulee ottaa huomioon videoyhteyden käytön laajentamisesta aiheutuvat lisäkustannukset. Nykyisin tuomioistuimissa on 137 videoneuvottelulaitetta ja niiden kustannukset ovat noin 500 000 euroa vuodessa. Yhden laitteen vuosikustannus on noin 2 000 euroa ja videoyhteyksien ylläpito maksaa noin 200 000 euroa vuodessa. Videoyhteyksien käyttöalan laajentaminen ja tuomarikunnan myönteinen suhtautuminen videoneuvottelujen käyttöön on omiaan vähentämään käräjäoikeusverkoston supistamisesta asianosaisille aiheutuvia haittoja.

Muilta osin oikeushallinto-osastolla ei ole huomautettavaa arviomuistioon.

Osastopäällikkö,
ylivohtaja

Kari Kiesiläinen

Hallitusneuvos,
apulaisosastopäällikkö

Heikki Liljeroos